

مقدمه حقوق

دوره ۹ - شماره ۲۸ - تابستان ۱۴۰۵

آثار حقوقی ناشی از گشایش اعتبار اسنادی نسبت به خریدار و ذینفع
همایون مافی، محسن رئیس، احمدرضا امیری لاریجانی
امکان سنجی عدالت کیفری بین‌المللی برای رسیدگی به اکوساید در چهارچوب تغییرات اقلیمی
سبحان طیبی، ماجده معقولی
تحلیل ماهیت و سازوکار اجرای تصمیمات دیوان بین‌المللی دادگستری با تأکید بر رویه دیوان در مواجهه با خلأ حقوقی
سمیه رحمانیان، پوریا ابراهیم زاده
منع سوءاستفاده از اضطرار در نظام حقوقی ایران
زینب قادری، عبدالمجید یوسفی، ستار فخرایی
مطالعه تطبیقی شرط انفساخ در حقوق ایران و نهاد انحلال قرارداد در کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا
حکیمه محمودسلطانی، مهدی شیخ محمودی
ارکان و مبانی جرم‌انگاری تبانی برای ارتکاب جرم در حقوق کیفری ایران و فرانسه
صابر سیاری زهان
چالش‌های اسناد الکترونیکی در حقوق ایران
محمدرضا عبدی، ساسان وزین پور
نقش دوگانه هوش مصنوعی در مقابله با اطلاعات نادرست و جعل عمیق: چالش‌ها و راهکارها
عاطفه لرججوری، سیداحمد پیروندیزی
ماهیت حقوقی شرط بنایی در فقه امامیه و حقوق ایران؛ تبیین مبانی اعتبار و قلمرو آن در قراردادهای مشارکت مدنی
سیدعلیرضا حسینی، محمدرضا رستمی، طاهره جعفری
بررسی فقهی و حقوقی جایگاه و نقش وصیت اشخاص بلاوارث در تعیین تکلیف دارایی بعد از فوت
سیده نازنین موسوی
مبانی، شرایط و آثار قراردادهای تأمین کیفری متهم در نظام کیفری ایران
کامران رحیمی سکه روانی
بررسی فقهی بطلان معاملات در قانون الزام به ثبت رسمی معاملات اموال غیرمنقول
مهدی رجائیان، جعفر قجه بیگلر
بره دیدگی اطفال و نوجوانان در فضای سایبری و متاورس: مروری بر شناخت علل تا راهکارهای پیشگیری و مقابله با آن
جواد چراغی
تحلیل نقش‌های حمایتی کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا در زمینه تسهیل و صیانت از تجارت بین‌المللی
اسماعیل چوگانی
کارکرد سیاست جنایی دادستانی در پیشگیری و تعقیب جرائم ناقض حقوق عامه
وحید کیومرثی
مطالعه تطبیقی قاعده استقلال شرط دآوری در حقوق ایران، فرانسه، انگلستان و قانون نمونه آنسیترال؛ نظریه‌ها و رویه‌ها
سعید جوهر
وضعیت معاملات مجنون ادواری در حقوق ایران و انگلستان
امیرمحمد توکلی، ستایش حاج رجبعلی طهرانی، فاطمه اله وردی، امیررضا نقروی
تأثیر قوانین سختگیرانه بر رفتارهای مرتبط با خرید و فروش مواد مخدر
حمیدرضا قناعتیان
نقش صلح آمیز انرژی هسته‌ای در حقوق ایران و نظام بین‌الملل با رویکرد جدید
مجاهد امیری، فاطمه اصغرزاده شیرازی
تأثیر فناوری‌های نوین، هوشمندسازی و تحول دیجیتال در اجرای قانون الزام به ثبت رسمی معاملات اموال غیرمنقول
نگار فولادی، وجیهه محسنی
تحلیل جرم شناختی قاچاق کالا در استان هرمزگان
احمد پدیدار، محمد کمالی
قرارداد هوشمند در نظام حقوقی ایران
مهدی صالحی زاده
چالش‌های حقوقی دولت الکترونیک و مسئولیت مدنی دولت
سعید سردشتی بیرجندی
اصل بی طرفی تحصیل دلیل در فرآیند دادرسی کیفری ایران
محمدحسن ملک محمدی
تحلیل کیفی مبانی و قلمرو مسئولیت کیفری در ارتکاب جرائم ناشی از سندرم پای بی قرار: تعامل اختلال عصبی-حرکتی با
ارکان تقصیر و قابلیت انتساب
زهره عنالوی اصفهانی
نسبت قاعده و استثناء در حقوق مدنی ایران: با تأکید بر اصل لزوم قراردادهای و موارد خروج از آن
امیررضا علی تبار
نهادسازی اساسی: ثبت‌نام در ارتش و حبس دسته‌جمعی در ایالات متحده آمریکا
برایان سایکز، امی کیتی بابلی، یاسر شاکری

منع سوءاستفاده از اضطرار در نظام
حقوقی ایران

کارشناس ارشد حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه تابناک، لامرد، ایران
sattar.fakhraelawyer@gmail.com

چکیدہ

هدف از این پژوهش شفاف‌سازی و تحلیل مصادیق منع سوءاستفاده از اضطرار در حقوق ایران است. در این راستا، بررسی‌های مختلفی در زمینه شرایط و ارکان سوءاستفاده از اضطرار، تحلیل استدلال‌های موافقان و مخالفان این بحث انجام شده است. نتایج پژوهش که با روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است نشان می‌دهد که مصادیق اصلی منع سوءاستفاده از اضطرار در حقوق ایران شامل منع سوءاستفاده از حق مالکیت، تصرفات مادی و حقوقی، حق رد عین مال از غاصب، حق انتفاع و ارتفاق و جبران خسارت ناشی از سوءاستفاده اضطرار است. همچنین، شرایط و ارکان سوءاستفاده از اضطرار در نظام حقوقی ایران، شامل فقدان رضایت، فقدان فشار بیرونی، نادانانه بودن قرارداد و آگاهی طرف مقابل از وضعیت اضطراری است. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که در حقوق ایران، تفسیر و اجرای منع سوءاستفاده از اضطرار در موارد مختلف به ویژه در قراردادهای روابط حقوقی پیچیده نیازمند بازنگری و تدوین قواعد روشن‌تر و دقیق‌تر است. همچنین، اهمیت توجه به اصول انصاف و عدالت در مواجهه با شرایط اضطراری و جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی، باید بیشتر مورد تأکید قرار گیرد.

واژگان کلیدی: سوءاستفاده از اضطرار، اکراه، حرمان خسارت.

Received: 2026/06/25 -Review: 2026/08/19 -Accepted: 2026/09/10

د یافت مقاله: ۱۴۰۵/۴/۴۰ - ۱۴۰۵/۵/۲۸ - ۱۴۰۵/۶/۱۹ مقاله: ۱۴۰۵/۶/۱۹

ارجاع:

قادری، زینب؛ یوسفی، عبدالمجید؛ فخرایی، ستاره (۱۴۰۵)، منع سوءاستفاده از اضطراب در نظام حقوقی ایران، تمدن حقوقی، شماره ۲۸.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

یکی از اصول بنیادین حقوقی که در تمامی نظام‌های حقوقی به اشکال مختلف مورد توجه قرار گرفته، اصل عدالت و منع سوءاستفاده از شرایط اضطرابی است. اضطراب به‌عنوان یکی از وضعیت‌های خاص در روابط حقوقی و قراردادی، ممکن است زمینه ساز سوءاستفاده توسط طرف قوی‌تر در یک رابطه حقوقی شود. در حقوق ایران، این موضوع تحت اصولی مانند قاعده لاضرر، اصل عدالت قراردادی و قاعده سوءاستفاده از حق بررسی شده است (ره‌پیک، ۱۳۷۸، ۴۵).

با توجه به ماهیت اضطراب، پرسش اساسی این است که تا چه حد نظام حقوقی ایران توانسته است حمایت لازم را از طرف آسیب‌پذیر در چنین شرایطی به عمل آورد و چگونه رویه قضایی در جهت منع سوءاستفاده از این وضعیت نقش آفرینی کرده است؟ برخی از نظریات حقوقی بر این باورند که قواعد عمومی قراردادها و الزامات خارج از قرارداد، زمینه لازم برای کنترل سوءاستفاده از اضطراب را فراهم کرده‌اند (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۱۱۲). در مقابل، برخی دیگر معتقدند که عدم وجود صراحت قانونی و عدم ارائه معیارهای دقیق در شناسایی وضعیت اضطرابی، موجب شده که اجرای منع سوءاستفاده از اضطراب در برخی پرونده‌ها با چالش‌های اساسی مواجه شود (شهیدی، ۱۴۰۲، ۷۸). این مسائل باعث شده است که در برخی پرونده‌ها، دادگاه‌ها در تفسیر مفهوم اضطراب و تعیین حدود

سوءاستفاده از آن با دشواری مواجه شوند و در نتیجه، احکام متفاوتی در این زمینه صادر شود (شمس، ۱۴۰۴، ۸۵).

اما یکی از نکات مهم در این زمینه، چگونگی انطباق این قواعد با حقوق مدنی و میزان تأثیرگذاری آن‌ها بر آرای قضایی است. در این پژوهش تلاش خواهد شد تا ضمن تحلیل دقیق مبانی نظری و حقوقی منع سوءاستفاده از اضطراب، به بررسی مصادیق این قاعده در نظام حقوقی ایران پرداخته شود. هدف از این پژوهش، بررسی بازتاب منع سوءاستفاده از اضطراب در نظام حقوقی ایران و فقه امامیه است. در این راستا، مفهوم اضطراب و سوءاستفاده از آن در چهارچوب حقوق مدنی و فقهی مورد بررسی قرار گرفته و تحلیل خواهد شد. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز از طریق فیش‌برداری از منابع کتابخانه‌ای استخراج شده است.

نظریه سوءاستفاده از حق و محدودیت قاعده تسلیط در صورت احراز قصد اضرار در اجرای حق در منابع فقهی مطرح شده است، به‌طوری که در برخی از آیات قرآن کریم نهی از سوءاستفاده در تصرفات حقوقی در اموال به قصد اضرار به غیر، مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، روایات متعددی در این زمینه نقل شده است که مهم‌ترین مبانی فقهی این نظریه، قاعده لاضرر می‌باشد. به موجب قاعده لاضرر، قصد اضرار به غیر در زمان اجرای حق منع شده است و تخلف از این امر منجر به ضمان واردکننده ضرر و عدم حاکمیت قاعده تسلیط می‌باشد. در واقع نظریه سوءاستفاده از حق در قلمرو قاعده لاضرر قرار دارد و با عنایت به این که قاعده مزبور یک قاعده شرعی تعبدی نیست، بلکه قاعده عقلی است، بنابراین تمامی قوانین موضوعه به دلیل ریشه واحدی که دارند که همان عقل انسان است، مانند ماده ۱۳۲ قانون مدنی با الهام از این قاعده عقلی و منطقی است (زراعت، ۱۳۹۸، ۱۵۴).

سوءاستفاده از اضطراب، وضعیتی است که در آن، قراردادی غیرعادلانه به فردی که در شرایط اضطرابی واقع شده است تحمیل می‌شود و مضطر به واسطه همین شرایط اضطرابی، برخلاف میل و رضای خود، تعهد گزافی را قبول می‌کند یا از حق خود نسبت به طرف مقابل می‌گذرد. در حقوق اکثر کشورهای متمدن، عقود مبتنی بر سوءاستفاده از اضطراب را متمایز از این شرایط و با توجه به معاملات

اضطراری دانسته و برای آن‌ها احکام جداگانه‌ای قائلند (نجف آبادی و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۴). در وضعیت اقتصادی و منفعت طلبی برخی ممکن است از این اضطرار سوءاستفاده شود؛ مثلاً خریدار مال متعلق به مضطر را با توجه به نیازمندی فروشنده، به قیمتی خریداری کند که عرفاً تفاوت فاحشی با قیمت واقعی دارد. همچنین، حقوقدانان نخستین شرط صحت معامله را قصد و رضای طرفین دانسته و مباحثی درخصوص فقدان قصد و رضا یا مخدوش بودن آن مطرح کرده‌اند. از جمله این مباحث اکراه است و به تبع آن بحث از اضطرار و معاملات اضطراری به میان می‌آید (بهارى غازانى و زارع، ۱۴۰۱، ۱۷۳).

هنگامی که از وضعیت اضطراری شخص مضطر سوءاستفاده می‌شود، وضعیت با اضطرار ساده متفاوت است. با وجود این، گاهی اندیشمندان برای غیرنافذ دانستن معامله مضطر سعی در نزدیک کردن آن به اکراه دارند، حال آن که این دو وضعیت کاملاً با هم تفاوت دارند. مفهوم سوءاستفاده از اضطرار با مفهوم اضطرار پیوند خورده است. به عبارت دیگر، سوءاستفاده از اضطرار، قسم خاصی از اضطرار است که علاوه بر ویژگی‌های اضطرار، ویژگی‌ها و اوصاف خاصی نیز دارد که آن را از اضطرار متمایز می‌سازد. این مفهوم از دو رکن اضطرار و سوءاستفاده تشکیل شده است که برای تحقق هریک از آن‌ها شرایطی ضروری است. برای این که اضطرار تحقق یابد بایستی رضایت فرد مخدوش شده باشد، درعین حال فشار مستقیم بیرونی نیز بر وی وارد نشده باشد. از سوی دیگر، برای این که از این اضطرار سوءاستفاده شود، بایستی قرارداد منعقد غیرمتعارف باشد. همچنین بایستی طرف قرارداد از وجود وضعیت اضطراری آگاهی داشته باشد و نهایتاً این که پیشنهاد قرارداد از سوی طرف مقابل ارائه شده باشد (انصاری، ۱۳۹۰).

مفهوم سوءاستفاده از اضطرار با مفهوم اضطرار پیوند خورده است. به عبارت دیگر، سوءاستفاده از اضطرار، قسم خاصی از اضطرار است که علاوه بر ویژگی‌های اضطرار، ویژگی‌ها و اوصاف خاصی نیز دارد که آن را از اضطرار متمایز می‌سازد. به‌رغم مباحثی که از سوی برخی حقوقدانان در زمینه سوءاستفاده از اضطرار بیان شده است، تعریف جامع و قابل قبولی از این مفهوم، در حقوق ایران بیان نشده است. برای شناسایی و تبیین مصادیق منع سوءاستفاده از اضطرار

و تمایز آن از سایر مفاهیم، بایستی ارکان آن بررسی گردد.

قانون مدنی در لا به لای ماده‌های مربوط به اکراه با تأکید بر این امر که اگر کسی در نتیجه اضطرار، اقدام به معامله کند مکره محسوب نمی‌شود، معامله اضطراری را معتبر اعلام نموده است. بدین ترتیب، در قلمرو مسئولیت مدنی ناشی از قراردادها با صراحت ماده ۲۰۶ قانون مدنی، مضطر هیچ گونه شانس برای تخفیف یا ابطال تعهدات ناشی از معامله اضطراری ندارد، هرچند که وجود قصد و سلامت رضا توأماً برای صحت عقد شرط می‌باشد و در صورت اضطرار بنا به فرض رضای مضطر معیوب است. از آن جا که نظام حقوقی کشور ما دارای ارتباط تنگاتنگ با قواعد و احکام فقهی است به نحوی که حتی در برخی موارد قواعد حقوقی به‌طور کامل به تبعیت از شریعت و منافع فقهی شکل گرفته است لذا شناخت مفهوم اضطرار در منابع فقهی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۱- مفهوم اضطرار

اضطرار در لغت به معنای ناچاری، بیچاره شدن و مجبور شدن به انجام عملی برخلاف میل است. صاحب‌نظران درباره مفهوم اضطرار اختلاف‌نظر دارند. اغلب استادان فرانسوی در نوشته‌های خود، اضطرار را یکی از حالات مختلف اکراه دانسته و آن را تحت عنوان اکراه ناشی از مقتضیات خارجی یا اکراه ناشی از حوادث مورد بررسی قرار داده‌اند (غفوریان، ۱۳۹۰). در اصطلاح حقوقی، اضطرار به وضعیتی اطلاق می‌شود که فرد در آن به دلیل شرایط بیرونی، آزادی اراده خود را از دست داده و ناچار به انجام عملی می‌شود که در شرایط عادی به آن رضایت ندارد. برخی از حقوقدانان اضطرار را حالتی دانسته‌اند که فرد بدون تهدید مستقیم اما تحت فشار غیرقابل اجتناب، اقدام به انجام عملی می‌کند (جعفری لنگرودی، ۱۴۰۴، ۵۳۶). از منظر حقوق تطبیقی نیز، اضطرار در حقوق فرانسه عاملی است که در برخی موارد می‌تواند موجب عدم مسئولیت مدنی یا کیفری شود. در بعضی تعریف‌های ارائه شده از اضطرار و در مقام بیان تمایز اکراه و اضطرار، بر این امر تأکید شده است که در اضطرار برخلاف اکراه، تهدید خارجی وجود ندارد، بلکه اوضاع، احوال و شرایط درونی است که شخص را

و ادار می کند، به رغم میل باطنی خود، عملی را انجام دهد (امامی، ۱۴۰۳).

اضطراب، ممکن است از وضعیت اقتصادی، اجتماعی، جسمی، عواطف و احساسات شخص مضطر یا حوادث طبیعی و غیر مترقبه ناشی شود. ضروری است تهدید در اکراه به صورت مستقیم باشد؛ لذا این امکان نیز وجود دارد که وضعیت اضطرابی در نتیجه فشار و تهدید غیر مستقیمی به وجود آید که به شخصی تحمیل شده است و این شخص برای احتراز از اثر این تهدید، ناچار از انجام آن عمل شود، این وضعیت نیز بایستی عرفاً مستقیم در نظر گرفته شود (شهیدی، ۱۴۰۲). آن چه اضطراب را از اکراه متمایز می کند، وجود فشار بیرونی مستقیم در اکراه است؛ چنان که برخی فقها نیز بیان داشته اند که تفاوت بین اکراه و اضطراب در حدیث رفع این است که اضطراب از عمل کسی ناشی نمی شود بلکه معلول عواملی از قبیل گرسنگی، تشنگی، بیماری و... است (انصاری، ۱۳۹۰).

بنابراین، منع سوء استفاده از اضطراب به معنای جلوگیری از بهره برداری غیر منصفانه از شرایط اضطرابی در حقوق، منع سوء استفاده از اضطراب به مفهوم حمایت از اشخاصی است که به دلیل اضطراب در موقعیت نامناسبی قرار گرفته اند و ممکن است طرف مقابل از این وضعیت به نفع خود بهره برداری کند. این اصل در حقوق قراردادهای و معاملات قابل اعمال است (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۵۸۰).

۲- تمایز میان اضطراب، اکراه و سوء استفاده از اضطراب

اضطراب به وضعیتی اطلاق می شود که فرد به دلیل شرایط ویژه و غیر قابل پیش بینی مجبور می شود که عملی را انجام دهد که به طور معمول از آن اجتناب می کند. این شرایط معمولاً در مواردی به وجود می آید که فرد برای حفظ جان، سلامت یا مال خود، دست به اقداماتی می زند که در غیر این صورت غیر قانونی یا غیر مجاز محسوب می شود. در حقوق ایران، اضطراب به عنوان یک معافیت قانونی در نظر گرفته می شود که به فرد این امکان را می دهد تا در شرایط خاص و بحرانی، به گونه ای عمل کند که در سایر شرایط نمی تواند. در واقع، اضطراب یک دفاع قانونی است که فرد در هنگام مواجهه با تهدیدات حتمی و

غیرقابل اجتناب از آن استفاده می‌کند. برای مثال، اگر فردی در شرایط اضطراری به سرقت از مغازه‌ای برای تهیه داروهای ضروری بپردازد، می‌تواند ادعای اضطرار کند (بهرامی احمدی، ۱۳۹۷، ۴۵). در حقوق ایران، تمایز میان اضطرار و اکراه به وضوح در قواعد مختلف حقوقی مشاهده می‌شود. در حالت اضطرار، فرد به دلیل شرایط بحرانی و نیاز فوری به انجام عمل خاصی اقدام می‌کند. در مقابل، در حالت اکراه، فرد تحت تهدید شدید و عمدی از سوی شخص دیگری قرار می‌گیرد. این تمایز به ویژه در زمینه اعتبار قراردادهای و شرایط حقوقی آنها اهمیت پیدا می‌کند. در صورتی که فرد تحت اضطرار قراردادی را منعقد کند، این قرارداد می‌تواند همچنان معتبر باشد، مشروط بر این که شرایط اضطرار به اندازه کافی قوی و غیرقابل اجتناب باشد.

۳- ارکان و شرایط سوءاستفاده از اضطرار

تحقق سوءاستفاده از اضطرار، نیازمند برآورده شدن شرایط و ارکانی خاص است که هرکدام باید در کنار یکدیگر به طور هم‌زمان تحقق یابند. این ارکان به طور خاص بر تمایز مفهوم سوءاستفاده از اضطرار از سایر مفاهیم مشابه، مانند اضطرار و اکراه، تأکید دارند. در واقع، برای این که سوءاستفاده از اضطرار محقق شود، باید شرایط خاصی وجود داشته باشد که برخی از این شرایط از آن چه که در اضطرار یا اکراه مطرح است، متفاوت باشد. در این راستا، چهار رکن اصلی برای تحقق سوءاستفاده از اضطرار عبارتند از: فقدان رضایت، فقدان فشار مستقیم بیرونی، ناعادلانه بودن قرارداد و آگاهی طرف مقابل از وضعیت اضطراری طرف قرارداد.

۳-۱- فقدان رضایت

برای تحقق سوءاستفاده از اضطرار، ضروری است که فرد مضطر تحت تأثیر فشارهای بیرونی و شرایط اضطراری قرار گیرد و نتواند به طور آزادانه و بدون تأثیرگذاری از طرف دیگران، تصمیم‌گیری کند. در واقع، اگر فردی در شرایط اضطراری قراردادی را بپذیرد ولی این پذیرش نتیجه رضایت واقعی و باطنی وی باشد، دیگر نمی‌توان این اقدام را به عنوان سوءاستفاده از اضطرار تلقی کرد؛ بنابراین، برای

تحقق سوءاستفاده از اضطرار، باید بتوان ثابت کرد که فرد مضطر رضایت واقعی برای پذیرفتن شرایط قراردادی نداشته است. در این زمینه، شواهدی مانند ناتوانی در تصمیم‌گیری آزادانه و اطمینان از این که طرف مقابل از وضعیت اضطراری وی آگاه بوده است، می‌تواند نشان‌دهنده فقدان رضایت واقعی باشد. در نتیجه، اگر قراردادی که تحت شرایط اضطراری به وجود می‌آید، با رضایت واقعی فرد درگیر نباشد، آن قرارداد به‌عنوان قرارداد غیرعادلانه و ناشی از سوءاستفاده از اضطرار محسوب می‌شود (بهرامی احمدی، ۱۳۹۷، ۶۵).

۳-۲- فقدان فشار مستقیم بیرونی

یکی از تفاوت‌های اصلی بین اضطرار و اکراه، عدم وجود فشار مستقیم بیرونی در اضطرار است. در اکراه، فشار بیرونی به‌طور مستقیم فرد را ملزم به انجام یک عمل خاص می‌کند، اما در اضطرار چنین فشاری وجود ندارد. در واقع، فرد مضطر تحت تأثیر شرایط بحرانی و نیازهای فوری خود قراردادی را می‌پذیرد، اما هیچ گونه تهدید یا فشار مستقیم از سوی طرف مقابل برای الزام به انعقاد قرارداد وجود ندارد. به عبارت دیگر، اگر فردی در شرایط اضطراری به دلیل نیاز فوری و مهم به اقدامی خاص، قراردادی را بپذیرد، اما هیچ گونه تهدید و فشار بیرونی برای این کار بر او وارد نشده باشد، قرارداد اضطراری است و نه اکراهی (پارساپور، ۱۳۸۲، ۵۰).

این تفاوت مهم میان اکراه و اضطرار در تحلیل حقوقی بسیار حائز اهمیت است، زیرا در صورت وجود فشار مستقیم بیرونی، قرارداد مشمول احکام اکراهی خواهد بود. برای مثال، در صورت تهدید به آسیب جانی یا مالی به فرد، قرارداد تحت شرایط اضطراری در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه آن را باید در دسته بندی معاملات اکراهی قرار داد؛ بنابراین، برای تحقق سوءاستفاده از اضطرار، باید نشان داده شود که هیچ گونه فشار بیرونی بر فرد مضطر برای الزام به انعقاد قرارداد وارد نشده است. به همین دلیل، ارزیابی شرایط و نوع تهدید یا فشار در این زمینه می‌تواند تأثیرگذار باشد و موجب تمایز میان اکراه و اضطرار شود.

۳-۳- ناعادلانه بودن قرارداد

یکی دیگر از ارکان اساسی سوءاستفاده از اضطرار، ناعادلانه بودن قرارداد است. در واقع، برای تحقق سوءاستفاده از اضطرار، قراردادی باید به گونه‌ای منعقد شود که طرف مضطر در شرایط بحرانی و اضطراری، مجبور به پذیرش شرایطی غیرعادلانه و نامناسب باشد. این موضوع در حقوق مدنی و حقوق قراردادها از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که مطابق با اصول عدالت و انصاف، هیچ فردی نباید تحت فشار یا شرایط اضطراری مجبور به پذیرش قراردادهای ناعادلانه شود. در واقع، برای این که قرارداد اضطراری مشمول سوءاستفاده از اضطرار قرار گیرد، باید اثبات شود که قرارداد از نظر شرایط عادلانه و منصفانه نبوده است (غفوریان، ۱۳۶۰، ۱۲۱).

نویسندگان مختلف در این زمینه تأکید دارند که ناعادلانه بودن قرارداد در این شرایط می‌تواند به‌عنوان یکی از شاخص‌های اصلی سوءاستفاده از اضطرار در نظر گرفته شود. به ویژه در برخی از قوانین، مانند قانون دریایی ایران، به صراحت آمده است که قراردادهایی که در اثر سوءاستفاده از اضطرار منعقد شده‌اند، باید یا تعدیل شوند یا ابطال گردند. به همین ترتیب، بسیاری از حقوقدانان معتقدند که هرگاه طرف مقابل از شرایط اضطراری فرد مضطر به نفع خود سوءاستفاده کند و او را مجبور به پذیرفتن شرایط غیرمنصفانه کند، این عمل را باید به‌عنوان سوءاستفاده از اضطرار ارزیابی کرد (کاتوزیان، ۱۴۰۴).

۳-۴- آگاهی طرف مقابل از وضعیت اضطراری طرف قرارداد

برای تحقق سوءاستفاده از اضطرار، یکی از شرایط اساسی این است که طرف مقابل باید از وضعیت اضطراری طرف قرارداد آگاه باشد. در واقع، بدون این آگاهی، طرف مقابل نمی‌تواند به‌طور آگاهانه از وضعیت اضطراری فرد مضطر برای تحمیل قراردادی ناعادلانه استفاده کند. این نکته در حقوق مدنی بسیار اهمیت دارد، زیرا اگر طرف قرارداد از وضعیت اضطراری طرف مقابل مطلع نباشد، نمی‌توان گفت که قرارداد از روی سوءاستفاده از اضطرار منعقد شده است. به‌طور کلی، اگر طرف

مقابل از اضطرار فرد آگاه نباشد، نمی‌توان انتظار داشت که او از این وضعیت سوءاستفاده کند، چرا که مبنای سوءاستفاده، علم به وضعیت اضطراری است (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۵۱۳).

این موضوع اهمیت زیادی دارد، چرا که در بسیاری از موارد، فرد مضطر ممکن است شرایط اضطراری خود را از طرف مقابل پنهان کند یا طرف مقابل از آن بی‌خبر باشد. در چنین شرایطی، حتی اگر قرارداد به صورت غیرعادلانه منعقد شده باشد، نمی‌توان آن را به عنوان سوءاستفاده از اضطرار قلمداد کرد. این امر بر مبنای اصل انصاف و عدالت است که به طور خاص در حقوق قراردادهای و مسئولیت‌های مدنی تأکید شده است. به همین دلیل، در صورت عدم آگاهی طرف مقابل از وضعیت اضطراری، وصف سوءاستفاده از اضطرار محقق نمی‌شود.

۴- مبانی نظری حقوقی اضطرار

۴-۱- نظریه ضرورت دفاع از حق

نظریه ضرورت دفاع از حق یکی از مبانی حقوقی است که در شرایط اضطراری برای دفاع از حقوق شخصی و حفظ وضعیت قانونی فرد به کار می‌رود. این نظریه معتقد است که در مواقع اضطراری، فرد می‌تواند اقداماتی انجام دهد که در شرایط عادی ممکن است خلاف قانون باشد. به طور مثال، اگر فردی در معرض تهدید جانی قرار گیرد، می‌تواند از هر اقدامی برای دفاع از خود استفاده کند، حتی اگر این اقدام خلاف برخی قوانین باشد. در این چهارچوب، دفاع از حق به عنوان یک اصل پذیرفته شده شناخته می‌شود. در حقوق ایران، این اصل در ماده ۲۳۸ قانون مدنی مورد اشاره قرار گرفته است. طبق این ماده، اگر فردی در شرایط اضطراری قرار گیرد که از بین بردن ضرر یا حفظ وضعیت قانونی او جز از طریق نقض تعهدات یا انجام عمل غیرقانونی ممکن نباشد، این عمل پذیرفته خواهد شد. در این ماده، دفاع از حق به عنوان یک دلیل قانونی برای اقدامات غیرمجاز پذیرفته می‌شود.

یکی از حقوقدانان در این زمینه تأکید می‌کند که این نظریه در حقوق ایران اساس گذار دفاع از حقوق افراد در مواقع اضطراری است و می‌تواند در موارد خاص، قانونی شناخته شود (کاتوزیان،

۱۴۰۴، ۲۴۵). یکی دیگر از حقوقدانان نیز در آثار خود بر اهمیت دفاع از حق در شرایط اضطراری تأکید کرده و بیان می‌کند که این اصل نباید به‌عنوان یک حق مطلق در نظر گرفته شود. به عبارت دیگر، این نظریه برای جلوگیری از سوءاستفاده و اعطای آزادی‌های بی‌پایان در نظر گرفته نشده است. وی معتقد است که در هر شرایط اضطراری باید رعایت تعادل میان دفاع از حق و جلوگیری از سوءاستفاده از این شرایط صورت گیرد. او بر این باور است که هرگونه سوءاستفاده از وضعیت اضطراری به منظور کسب منافع در عمل غیرموجه است و باید از آن جلوگیری شود (امامی، ۱۴۰۳).

۴-۲- نظریه ضرورت دفع ضرر و حفظ وضعیت قانونی

یکی از نظریات مهم حقوقی در زمینه اضطرار است که در آن به‌طور ضرورت دفع ضرر و حفظ وضعیت قانونی فردی که در معرض خطر قرار دارد، می‌تواند برای جلوگیری از ضرر جانی، مالی یا اجتماعی، اقدام به عملی کند که در شرایط عادی غیرقانونی یا خلاف مقررات باشد. این نظریه بیانگر این است که گاهی نیاز است برای جلوگیری از بروز ضرر یا حفظ وضعیت قانونی افراد در معرض تهدید، حتی در شرایطی که عمل خلاف قوانین انجام می‌شود، مجوز قانونی داده شود. به عبارت دیگر، در صورتی که فرد در شرایطی قرار گیرد که اعمال قانونی او منجر به بروز ضرر شود و این ضرر قابل اجتناب نباشد، باید به آن مجوز داده شود.

در حقوق ایران، این نظریه در ماده‌های مختلف قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مورد اشاره قرار گرفته است. به ویژه در ماده ۲۳۸ قانون مدنی و ماده ۱۵۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، در صورتی که فردی در شرایط اضطراری قرار گیرد که اجتناب از ضرر فقط از طریق نقض تعهدات ممکن باشد، این عمل در برخی شرایط موجه است. در واقع، این قانون به گونه‌ای عمل می‌کند که فرد در موقعیت اضطراری باید بتواند از حقوق خود دفاع کند بدون آن که مورد مجازات قرار گیرد.

۴-۳- نظریه پذیرش اضطرار در قراردادها

در برخی شرایط خاص، اضطرار به عنوان یک عامل معتبر برای تغییر یا فسخ قراردادها مورد پذیرش قرار می گیرد. در این نظریه، فرد می تواند در صورت بروز شرایط اضطراری، از حق خود برای فسخ یا تغییر مفاد قرارداد استفاده کند، حتی اگر این تغییرات یا فسخ به طور معمول در وضعیت عادی ممکن نباشد. این نظریه در حقوق ایران بر اساس ماده ۲۳۸ قانون مدنی پذیرفته شده است. در این زمینه، نظریه پردازان حقوقی به این نکته اشاره دارند که قانون گذار باید شرایط اضطراری را به طور دقیق تعریف کرده و مشخص کند که در چه مواردی اضطرار می تواند به عنوان دلیلی برای فسخ یا تغییر قراردادها پذیرفته شود؟ یکی از حقوق دانان در این زمینه بیان می کند که اضطرار نباید به عنوان یک بهانه برای فسخ یک طرفه قراردادها قرار گیرد بلکه باید در شرایط مشخص و با رعایت اصول انصاف و عدالت انجام شود (صفایی و رحیمی، ۱۴۰۴، ۴).

۴-۴- نظریه سوءاستفاده از اضطرار

این نظریه تأکید دارد که در برخی شرایط، افراد ممکن است از موقعیت اضطراری خود برای تحصیل منافع ناعادلانه یا استثمار دیگران استفاده کنند. این نظریه با هدف جلوگیری از استفاده نادرست و سوءاستفاده از وضعیت های اضطراری مطرح می شود. در این دیدگاه، آن چه که مورد توجه قرار می گیرد، این است که آیا فردی که در شرایط اضطراری قرار دارد، می تواند بر اساس این وضعیت از دیگران به نفع خود بهره برداری کند یا خیر؟ به عبارت دیگر، سوءاستفاده از اضطرار به عنوان یک نوع سوءاستفاده از وضعیت پیش بینی نشده و خارج از کنترل تعریف می شود.

در حقوق ایران، این نظریه به ویژه در مواردی که فرد از شرایط اضطراری برای وادار کردن دیگران به پذیرش شرایط ناعادلانه استفاده می کند، مطرح است. به عنوان مثال، اگر فردی در موقعیتی قرار گیرد که از دیگران خواسته می شود برای جلوگیری از ضرر مالی یا جانی، قراردادی ناعادلانه یا با شرایط نامناسب را امضاء کنند، این وضعیت به عنوان سوءاستفاده از اضطرار تلقی می شود. در این

مورد، نمی‌توان ادعا کرد که فرد در شرایط اضطراری در وضعیت اجتناب‌ناپذیر قرار دارد، بلکه در واقع او از اضطرار طرف مقابل استفاده کرده است. یکی از حقوقدانان در این زمینه تأکید دارد که سوءاستفاده از اضطرار باید به دقت شناسایی شود تا از ایجاد ضررهای ناعادلانه به افراد جلوگیری شود (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۲۶۸).

۴-۵- نظریه ضرورت حمایتی در حقوق قراردادهای

این نظریه به این مسئله اشاره دارد که در برخی مواقع، اضطرار می‌تواند یک عامل مؤثر در حمایت از حقوق فردی در قراردادهای باشد. این نظریه به ویژه در مواردی که یک طرف قرارداد به دلیل شرایط اضطراری قادر به انجام تعهدات خود نیست، مطرح می‌شود. در این جا، قانون‌گذار می‌تواند با پذیرش این شرایط، از طرف آسیب دیده حمایت کند و در صورت لزوم، قرارداد را تغییر داده یا فسخ کند. این نظریه بر اساس ضرورت حمایت از طرف آسیب دیده در برابر مشکلات ناشی از اضطرار در روابط قراردادی شکل می‌گیرد.

در حقوق ایران، این نظریه به ویژه در قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ دیده می‌شود که در برخی شرایط خاص، فرد می‌تواند از موقعیت اضطراری خود برای حمایت از حقوق خود استفاده کند. به ویژه در مواردی که شرایط اضطراری به گونه‌ای باشد که فرد نتواند به‌طور کامل از تعهدات خود در یک قرارداد پیروی کند، این نظریه می‌تواند به‌عنوان یک دفاع قانونی در برابر مسئولیت‌های قراردادی پذیرفته شود. در این خصوص، یکی از حقوقدانان اشاره دارد که قانون‌گذار در این گونه موارد می‌تواند از یک طرف قرارداد حمایت کند تا از بروز ضرر بیشتر جلوگیری شود (کاتوزیان، ۱۴۰۴).

۴-۶- نظریه انعطاف‌پذیری قراردادهای در شرایط اضطراری

این نظریه به این مسئله اشاره دارد که قراردادهای باید قابلیت انعطاف در برابر شرایط اضطراری و غیرمترقبه را داشته باشند. در این نظریه، تأکید بر این است که در صورت بروز شرایط اضطراری، طرفین

قرارداد باید بتواند از انعطاف‌پذیری در مفاد قرارداد بهره‌برداری کنند تا از بروز ضررهای غیرقابل جبران جلوگیری شود. این نظریه همچنین بیان می‌کند که شرایط اضطراری ممکن است باعث تغییر در تعهدات قراردادها شود و طرفین باید بتوانند بر اساس این تغییرات تصمیم‌گیری کنند. در حقوق ایران، این نظریه در قانون مدنی و قوانین مرتبط با قراردادها مورد توجه قرار گرفته است. به ویژه در مواردی که شرایط غیرقابل پیش‌بینی مانند بلایای طبیعی، جنگ یا بحران‌های اقتصادی به وجود می‌آید، طرفین قرارداد باید قادر باشند تا با انعطاف در مفاد قرارداد، مشکلات و چالش‌های پیش آمده را حل کنند. یکی از حقوق‌دانان در این زمینه تأکید می‌کند که انعطاف‌پذیری قراردادها در شرایط اضطراری می‌تواند به حفظ منافع طرفین و کاهش ضررهای ناشی از این شرایط کمک کند (کاتوزیان، ۱۴۰۴، ۲۹۷).

نتیجه

در این پژوهش، به بررسی منع سوءاستفاده از اضطرار در حقوق ایران پرداخته شد. یکی از نتایج اصلی این پژوهش، شناسایی مصادیق مختلف این منع در حقوق ایران است. در این زمینه، قانون‌گذار به‌طور ویژه بر منافع عمومی و حفظ حقوق طرفین در قراردادها تأکید کرده است. یکی دیگر از نتایج این پژوهش، شناسایی شرایط و ارکان سوءاستفاده از اضطرار در نظام حقوق ایران است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، فقدان رضایت طرفین، فقدان فشار مستقیم بیرونی، ناعادلانه بودن قرارداد و آگاهی طرف مقابل از وضعیت اضطراری از جمله ارکان اصلی تشخیص سوءاستفاده از اضطرار می‌باشد. این ارکان نشان‌دهنده رویکرد حقوقی ایران در برخورد با چنین شرایطی است که به دنبال جلوگیری از بهره‌برداری غیرمنصفانه از وضعیت اضطراری است. در واقع، نظام حقوقی ایران به این نتیجه رسیده است که در صورت وجود این ارکان، امکان سوءاستفاده از اضطرار به‌طور قانونی وجود دارد که نیازمند مداخله قضایی است.

پیشنهاد

اول- افزایش نظارت بر قراردادهای اضطراری: تأسیس نهادهای نظارتی جهت بررسی قراردادهایی که

در شرایط اضطراری بسته می‌شوند تا از بروز سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری شود. این نظارت باید بر روی اصول انصاف و توازن در قراردادهای متمرکز باشد.

دوم- تقویت ابزارهای حقوقی برای حمایت از طرف‌های آسیب پذیر: ایجاد ابزارهای قانونی جدید یا تقویت ابزارهای موجود برای حمایت از طرفی که تحت فشار اضطرار قرار دارد. این می‌تواند شامل اصلاحات در قانون مدنی باشد تا تضمین بیشتری برای جلوگیری از سوءاستفاده‌ها ایجاد شود.

سوم- اطلاع‌رسانی حقوقی به عموم: اجرای برنامه‌های آموزشی برای عموم مردم درخصوص حقوق خود در شرایط اضطرار. این اقدام می‌تواند از سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری کند و به شهروندان کمک کند تا در مواجهه با شرایط اضطراری آگاهانه عمل کنند.

چهارم- توسعه مشاوره‌های حقوقی برای طرفین قرارداد: ایجاد سامانه‌های مشاوره حقوقی برای افرادی که در شرایط اضطراری قرار دارند تا در هنگام بستن قراردادهای بتوانند مشورت‌های قانونی دریافت کنند و از بروز مشکلات جلوگیری کنند.

پنجم- ارتقای استفاده از مراجع داوری: تشویق به استفاده از مراجع داوری برای رسیدگی به پرونده‌های اضطراری، چرا که داوری به‌طور سریع‌تر و مؤثرتری می‌تواند به این نوع مسائل رسیدگی کند. ششم- سیاست‌های حمایت از مصرف‌کنندگان: تدوین قوانین و مقررات حمایتی برای مصرف‌کنندگان در شرایط اضطراری که در معاملات تجاری یا قراردادهای بزرگ قرار دارند، تا از سوءاستفاده‌های اقتصادی جلوگیری شود.

هفتم- تقویت نقش نهادهای مدنی در نظارت: تقویت نقش سازمان‌های غیردولتی و نهادهای مدنی در نظارت بر قراردادهای و شرایط اضطراری که ممکن است موجب سوءاستفاده شوند، تا فشار بیشتری به فرایندهای قضایی وارد شود.

هشتم- شناسایی دقیق شرایط اضطراری: تدوین معیارهای دقیق برای شناسایی شرایط اضطراری و تعیین زمان و مکان این شرایط، تا قضات بتوانند بر اساس این معیارها تصمیمات دقیق‌تری اتخاذ کنند. نهم- توسعه ضمانت‌های اجرائی برای جلوگیری از سوءاستفاده از اضطرار: تقویت قوانین و

مقررات موجود برای جبران خسارت و مقابله با سوءاستفاده از اضطراب در قراردادهای و معاملات. این شامل صدور احکام قضایی در خصوص اصلاح، ابطال یا فسخ قراردادهای ناعادلانه می‌شود.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- امامی، سیدحسن، ۱۴۰۳، **حقوق مدنی**، جلد اول، تهران، چاپ چه و یکم، تهران، انتشارات اسلامی.
- انصاری، علی، ۱۳۹۰، سوءاستفاده از اضطراب با رویکردی بر اندیشه فقهی امام خمینی (ره)، **فصلنامه پژوهشنامه متین**، شماره ۵۳.
- بهاری غازانی، مجید و زارع، اکبر، ۱۴۰۱، ضمانت اجرای سوءاستفاده از قاعده اضطراب در حقوق ایران و فرانسه، **فصلنامه تحقیقات حقوقی بین‌المللی**، شماره ۵۵.
- بهرامی احمدی، حمید، ۱۳۹۷، **سوءاستفاده از حق**، چاپ سوم، تهران، انتشارات اطلاعات.
- پارساپور، محمدباقر، ۱۳۸۲، اضطراب در حقوق مسئولیت مدنی، **دوفصلنامه حقوق تطبیقی**، شماره ۵.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۴۰۴، **ترمینولوژی حقوق**، چاپ چهلیم، تهران، انتشارات میزان.
- ره پیک، سیامک، ۱۳۷۸، مروری دوباره بر قاعده لاضرر و تأثیر آن بر ضرر، **فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی**، شماره ۳.
- زراعت، عباس، ۱۳۹۸، **قواعد فقه مدنی**، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل جاودانه.
- شمس، عبدالله، ۱۴۰۴، **آیین دادرسی مدنی**، چاپ هفتم، تهران، انتشارات دراک.
- شهیدی، مهدی، ۱۴۰۲، **تشکیل قراردادها و تعهدات**، چاپ هفدهم، تهران، انتشارات مجد.
- صفایی، سیدحسین و رحیمی، حبیب الله، ۱۴۰۴، **مسئولیت مدنی**، چاپ بیستم، تهران، انتشارات سمت.
- غفوریان، احمد، ۱۳۶۰، نقش اضطراب در مسئولیت مدنی، **فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی**، شماره ۲۲.
- کاتوزیان، ناصر، ۱۴۰۴، **حقوق مدنی قواعد عمومی قراردادها**، جلد اول، چاپ یازدهم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- نجف آبادی، رضا؛ موسی زاده عسگری، محمدجواد؛ صدری، جمشید، ۱۳۹۷، آثار و احکام تهدید و اضطراب در فقه، **دومین همایش حقوق علوم سیاسی و معارف اسلامی**.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.28- Summer 2026

Legal Effects Arising from the Opening of Letters of Credit on the Buyer and the Beneficiary

Homayoun Mafi, Mohsen Raeisi, Ahmadreza Amiri Larijani

Examining the Potential for International Criminal Justice to Address Ecocide in the Context of Climate Change

Sobhan Tayebi, Majede Magholi

Analyzing the Nature and Mechanism of Enforcing Decisions of the International Court of Justice with an Emphasis on the Court's Practice in Facing Legal Lacunae

Somayah Rahmanian, Pouria Ebrahimzadeh

Prohibiting the Abuse of Emergency in the Iranian Legal System

Zeinab Ghaderi, Abdolmajid Yousefi, Sattar Fakhræi

Comparative Study of the Automatic Termination Clause in Iranian Law and the Contract Avoidance Mechanism under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods

Hakime Mahmood Soltani, Mahdi Sheikh Mahmoodi

A Comparative Study of the Elements and Principles of Criminalizing Collusion to Commit a Crime in Iranian and French Criminal Law

Saber Sayyari Zohan

Challenges of Electronic Documents in Iranian Law

Mohammadreza Abdi, Sasan Vazin Puor

The Dual Role of Artificial Intelligence in Countering Misinformation and Deep Forgery: Challenges and Solutions

Atefeh Lorkijori, Seyed Ahmad Peyrovnaziri

Legal Nature of the Foundational Condition in Imamiyya Jurisprudence and Iranian Law; Explaining the Bases of Its Validity and Its Scope in Civil Partnership Contracts

Seyyed Alireza Hosseini, Mohammadreza Rostami, Tahere Jafari

A Jurisprudential Legal Study of the Status and Role of Wills of Intestate Persons in Determining the Disposition of Property After Death

Sayede Nazanin Mousavi

Foundations, Conditions and Effects of Criminal Sentences in the Iranian Criminal System

Kamran Rahimi Sekkeh Ravani

A Jurisprudential Study of the Invalidity of Transactions in the Law Requiring Official Registration of Immovable Property Transactions

Mahdi Rajaeian, Jafar Ghajeh Beigloo

Child and Adolescent Victimization in the Metaverse: a Review of Understanding Causes to Prevention and Countermeasures

Javad Cheraghi

Analysis of the Supporting Roles of the Convention on the International Sale of Goods in Facilitating and Protecting International Trade

Esmail Chogani

The Function of the Prosecutors Criminal Policy in the Prevention and Prosecution of Crimes Violating Public Rights

Vahid Kioumars

Comparative Study of the Rule of Independence of Arbitration Clause in Iranian, French, English Law and the UNCITRAL

Model Law; Theories and Practices

Saeed Johar

the Legal Status of Transactions of Periodically Insane Persons in the Law of Iran and England

Amirmohammad Tavakoli, Setayesh Haj Rajabali Tehrani, Fatemeh Allahverdi, Amirreza Noghavi

The Impact of Strict Laws on Drug-related Behaviors

Hamidreza Ghanaatian

The Peaceful Role of Nuclear Energy in Iranian law and the International System with a New Approach

Mojahed Amiri, Fatemeh Asgharzadeh Shirazi

The Impact of New Technologies, Smartification, and Digital Transformation on the Implementation of the Mandatory Registration Law

Negar Fouladi, Vajihe Mohseni

Criminological Analysis of Smuggling of Goods in Hormozgan Province

Ahmad Padidar, Mohammad Kamali

Smart Contract in the Iranian Legal System

Mahdi Salehi Zadeh

Legal Challenges of E-Government and Government Civil Liability

Saeed Sardashti Birjandi

the Principle of Impartiality of the Reason for Education in the Iranian Criminal Procedure

Mohammadhasan Malek Mohammadi

Qualitative Analysis of the Foundations and Scope of Criminal Liability in the Commission of Crimes Caused by Restless Legs Syndrome: the Interaction of Neuromotor Disorder with the Elements of Fault and Attributability

Zahra Enalouy Esfahani

The Relationship Between Rule and Exception in Iranian Civil Law with Emphasis on the Principle of the Binding Force of Contracts and Its Exceptions

Amirreza Alitabar

Institutional Castling: Military Enlistment and Mass Incarceration in the United States

Bryan L. Sykes, Amy Kate Bailey, Yasser Shakeri